

דבר האירה

לראות את הילדים

בת"ת בירושלים. בזמן שעבר בין הכיתות, הבחין בתלמיד שישב בשורה האחרונה ונראה מנותק ועצוב. בעוד שאר המלמדים והמבקרים התמקדו בתלמידים המצטיינים שישבו בקדמת הכיתה, רבי אריה ניגש דווקא לאותו ילד.

הוא התיישב לידו, הניח את ידו על כתפו בחיבה ושאל אותו בעדינות על לימודיו ועל מצבו. הילד, שלא היה רגיל לקבל תשומת לב כזו, התרגש מאוד. הוא סיפר לרבי אריה שהוא מתקשה בלימודים ושאל אחד לא שם לב אליו מכיוון שאינו מצטיין.

רבי אריה האזין לו בתשומת לב, ואחר כך אמר לו: "דע לך, בני, שבעיני הקב"ה, המאמץ שלך חשוב לא פחות מהישיגה של התלמידים המצטיינים. כל אחד נברא בצלם אלוהים, וכל אחד יש לו תפקיד מיוחד בעולם שאיש אחר אינו יכול למלא. אל תשווה את עצמך לאחרים, אלא רק לעצמך - האם היום אתה טוב יותר מאתמול?"

לאחר מכן, רבי אריה פנה למלמד הכיתה ושיבח בפניו את מאמציו של אותו תלמיד, מה שגרם למלמד להתחיל לשים לב יותר לילד. במשך הזמן, בזכות תשומת הלב והעידוד שקיבל, אותו תלמיד השתפר מאוד בלימודיו ובביטחונו העצמי. שנים לאחר מכן, כאשר אותו ילד כבר היה לאיש, הוא פגש את רבי אריה והודה לו קצרה, שבה הרגיש לראשונה ש"מישהו רואה אותי", שינתה את חייו ונתנה לו את הכוח להמשיך ולהתקדם בחיים. הוא היה ילד "שקוף" שאיש לא שם לב אליו, ואותה מילה טובה והעין הטובה של הרב גרמה לו להאמין בעצמו ולהתאמץ להצליח בלימודיו. "הרב לא רק ראה אותי", "אלא ראה בי את מה שאיש אחר לא ראה, ובזכות זה גיליתי את עצמי מחדש".

כהורים וכמחנכים, עלינו לאמץ את דרכו של משה רבינו "לראות את כל המלאכה" - כלומר, לשים לב לכל אחד, גם אלו שאינם בולטים, ולברך אותם בעין טובה. כשאנו רואים את הילדים באמת, אנו מאפשרים להם להתפתח בביטחון, ומחזקים את המוטיבציה שלהם להמשיך בדרך הטובה.

שבת שלום ומבורך
הרב אלחנן רייזמן

בכל בית ובכל כיתה, ישנם ילדים חריפים ומצטיינים הזוכים לתשומת לב רבה מצד המחנכים והסביבה, לצד ילדים ייחודיים שדורשים טיפול ותשומת לב מיוחדת. אבל ישנו רוב דומם, ה"שקופים" - ילדים בינוניים וטובים שעושים את מה שמוטל עליהם, ממושמעים ומקשיבים, אך בגלל שאינם עושים רעש או פרובוקציות, אינם זוכים לתשומת לב מספקת.

דווקא בגלל שהם יותר מדי נורמטיביים, הם הופכים ל"שקופים" ואינם נראים כלל. אף אחד פשוט לא רואה אותם ולא מזהה את התקדמותם ואת טיבם.

הקושי של ילדים אלו הוא שאף אחד לא שם לב לקיומם, ורק לעיתים רחוקות מוצאים ורואים אותם.

לראות את המלאכה

בפרשתנו, בגמר תרומת המשכן ומלאכתו, כאשר הושלמה כבר כל העבודה והמשכן עומד מוכן להקמה, משה רבינו מתחיל לעבור על כל המלאכות, ככתוב: **"וירא משה את כל המלאכה"**. ה"תפארת שלמה" מסביר:

כתיב 'וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד', ו"ל כי הנה כתיב (משלי כב, ט) 'טוב עין הוא יבורך', פירוש, ע"י הראיה בעין טובה וההארה אשר התנוצץ הש"י כביכול בעולם ע"ז הוא טוב מאד כי זהו ענין הראיה להשפיע ההארה גם בחי' הראיה הוא חיות פנימיות להחיותם מטובו..." ו"ש ג"כ כאן וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם משה".

בהסתכלות זו בעין טובה של משה רבינו, נכנסה ברכה והארה במעשה המשכן. עם משה שם לב לכל מלאכה, קטנה כגדולה, ולכל מי שתרגם לעשייה.

לראות את הילדים

הורים ומחנכים צריכים לראות כל ילד בעין טובה, גם את המעשים הקטנים של הילדים. הראיה והרשימה לב לדבר הקטנים גורמת לילדים לעשייה, עשייה נראית, וזה מניע אותם יותר להרבות טובה. ילדים שעושים מעשים טובים, ואף אחד לא שם לב, אין להם מוטיבציה להמשיך בעשייה.

הראיה הטובה של ההורים והמחנכים מאפשרת לילדים לצמוח ולהתפתח. **עין טובה מחוללת פלאים**

מסופר על הרב אריה לוי זצ"ל, המכונה "אבי האסירים", שהגיע פעם לביקור

הנפש והחיט

הלב ואת ההרגשים בכוח הציור והדמיון בהתלהבות גדולה, ומזה יבוא אחר כך לקיים את המצוה בפועל:

וכבר הגדנו שגודל התלהבות בתחילה כנ"ל. הנדבה היתה אמצעי שיהיה שורה כבוד ה' על דברים גשמיים, ע"כ התחיל בדברים הפנימיים ביותר הנושאים את האור האלוהי עליהם כדי שיתחזק בהם הציור והרעיון באור האלוהי להתלהב לבם ביותר, וזוהי נתן ג"כ לימוד לדורות כי בגשת אל ה' עבודת ה' נחוץ ציור ודמיון התכלית

דאגת פחי הזהב

וירקעו את פחי הזהב (לט ג)

הדאגה הוא המוקש שמכנים את האדם לפח מוקשים. כל זה נכון בכל דאגה ופחד, ושבעתים מדובר כאשר יש לאדם דאגות על עניני כסף וממון, ואינו יודע כיצד לשית עצות בנפשו, וכפי שביאר ה'דברי ישראל':

"יש לרמז 'פחי הזהב' היינו הדאגת ממון שהוא הפח יוקשים של אדם כידוע".

אמנם בכדי להצליח להסיר את הדאגה של 'כסף מנל' יש לאדם להמעיט ולהשפיל את הדאגה מעצמו, באופן שיאמר לנפשו מה יש לי לדאוג הרי הקב"ה מנהיג את העולם ומנהל את הכל, ואין לנו על מי להישען אלא אך ורק על אבינו שבשמים, כמו שממשיך לבאר בזה"ל:

"העצה כמו שנאמר 'דאגה בלב איש ישחנה' (משלי יב כה), ופירש המצודות 'כשבא דאגה בלב איש ימעט וישפיל אותה מכמות שהיא', וזהו שנאמר וירקעו את פחי הזהב לעשות דקין, הינו להמעיט ולהשפיל את הדאגה מכמות שהיא. גם כי אין לנו להישען אלא על אבינו שבשמים, זהו שנאמר וירקעו מלשון רקיע השמים, היינו ישען ויבטח על אבינו שבשמים".

איזו נכון בין רגש לעשיה

ובצאלא בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה ה' את משה.

שלושה כוחות מרכזיים ישנם באדם, מחשבה, דיבור, ומעשה. מתוכם ישנם שני כוחות הפעילים ביותר כוח המעשה, וכוח הרגש. שני כוחות אלו חייבים להיות קשורים וכלולים יחדיו. מעשה ללא מחשבה וללא רגש של התלהבות, לא נחשבת כל כך, ואין בכך גדלות ושלמות יתירה. אולם כאשר האדם מעורר את הרגשותיו ומתלהב בדבר, ולאחר מכן עושה הפעולה, אזי פעולתו משובחת ביותר.

כך לימדוני ה'שם משמואל' (פרשת פקודי שנת תר"פ) וז"ל:

"מחשבה דיבור ומעשה, מקיפים זה על זה, והתכלית הפנימית שהנפש מתאחדת בו הוא רגש הנפש והתלהבות שהיא יותר דק ממחשבה שהיא ג"כ לבוש הנפש, רגש והתלהבות הנפש באדם, הם הנקודות הפנימיות שבבראיה שעליהם נראים האור האלוהי, וקדושת הזמן, ונפש האדם, והנה בגשת האדם לעבודה אם לא יצייר בנפשו מקודם חובת נפשו אלקים ואת מי הוא עובד.. צריך להיות תכלית המעשה במחשבה תחילה ולא במחשבה בלבד אלא ברגש והתלהבות".

וכשם שיש להיזהר מחלק המעשה ללא המחשבה, יש להיזהר גם ממצב הפוך. לפעמים ישנם מצבים מלאים ברגשות הומות והלב עולה על גדותיו, אבל מרוב רגש אין מצליחים לקיים את המצוות בפועל כראוי, ואז אין כלום מכל ההתלהבות והרגש הגואה, וכפי שממשיך לבאר שם:

"ואפילו יתרגש ויתלהב כל היום להניח תפילין ואינו מניח בפועל, מאומה לא ישא בעמלו, אלא ע"י מעשה המצוות בפועל הוא מושך על עצמו קדושתו והאור האלוהי.

הדרך הנכונה להפעיל שני הכוחות היא כך, ראשית כל יש לעורר את

כוח ההתחדשות

מתנת החדש

הנה מתנה טובה נתן לנו הקב"ה בחודש ניסן, והוא כוח ההתחדשות. "החודש הזה לכם ראש חדשים", ועל אף שיש ראש השנה בחודש תשרי, ההתחדשות של חודש ניסן חזקה יותר, כי בניסן נברא העולם בפועל.

כמו שמבאר לנו ה'אוהב ישראל' בפרשת בא:

"כי בכל שנה כשבא חודש ניסן נתעורר דבר זה ומתחיל להתחדש ולהאיר המלוכה העליונה כמו שהיה אז. והשתא יתפרש המשנה באחד בניסן ר"ה למלכים... להאיר בזה העולם מחדש וכאלו היום נברא העולם, דבאמת בניסן נברא העולם בפועל ולכן בא אז התחדשות לכל דבר שבעולם."

התחדשות של אהבה

ההבדל בין ההתחדשות של חודש ניסן לבין ההתחדשות בחודש תשרי מבאר לנו מרן הגה"ק מהר"ד מבעלזא ז"ע (מובא בספר "יגד משה"):

"שביל יום הכיפורים משפיע הקב"ה בלב כל ישראל אור של יראת ה' וכל ישראל חרדים ופחדים מאימת יום הדין, ובליל פסח משפיע הקב"ה אור של אהבה בלבבות בני ישראל."

בימי פסח מתחדש אצל האדם כוח של אהבה ורצון להשי"ת, ובכוח זה יכולים לבטל ולבער את החמץ ולהתחיל את מסע ההתחדשות, כמו שמבאר בשפת אמת (ויקרא - פרשת צו - שנת תרמ"ד):

"ובודאי בימים אלו קודם פסח מתחדש אהבה ורצון בלבבות בני" שהם הימים שבחר בנו השי"ת ועשו בני" מצוה הראשונה בשמחה. לכן עדיין בימים הללו מתעורר אהבת בני" להשי"ת לכן בכוח זה יכולין להשביט ולבטל החמץ."

לבער את הרע

אחרי שמתעורר אהבה ורצון, אז יש בכוח האדם להתחיל את המסע. הדבר הראשון שהאדם צריך לעשות כשרוצה להתחדש הוא להוציא את הדברים, הטבעים וההרגלים הלא טובים שמפריעים. צריך להיוולד מחדש ולהיות כתינוק שנולד, ומאז מתחילים להתחדש.

לכן בודקים את החמץ ומבערים את המפריעים, כמו שמבאר לנו האוהב ישראל בפרשת ויצא:

"כי בניסן בא התחדשות לעולם ואז נעשים ישראל כקטן שנולד... ואז צריכין אנו לבער מכל וכל כל המידות רעות המתהווים מהג' יסודות הרמוזים במספר חמ"ץ וכנ"ל..."

יש לכל אדם לחשוב בליבו באמת בעת בדיקת חמץ וידע שהגיע העת בדיקת חמץ בפועל ממש. ולכן יכוין בליבו אז לבדוק כל המידות שלו אם יש בהם איזה חימוץ היינו איזה מדה רעה ח"ו. ובעת שריפת החמץ יכוין ג"כ לבער ממנו את המידות הרעות מכל וכל".

התבוננות עצמית

"חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים" - לכאורה יש להבין למה כתוב 'חייב אדם' בלשון יחיד? הרי יציאת מצרים היה יציאה כללית לכל עם ישראל, מעמד מכונן של יציאה מגלות מצרים לגאולה. אלא שהאדם צריך להסתכל על עצמו ולבדוק מה הוא בא לעולם ומה הוא עושה בעולם, כך מבאר לנו ה'תפארת שלמה' (מועדים רמזי פסח):

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כל... כי צריך האדם להסתכל על עצמו למה הוא בא לעולם הזה ומאין הוא בא ומה בחי' נפש רוח ונשמה יש בו. ומה התיקון הצריך לו בעולמו. ... ע"כ צריך להסתכל למה הוא בא עתה."

אמונה ורצון לצאת

בכדי שאדם יתחדש ויצא ממקום למשנהו, מעבדות לחירות, ממיצר לגאולה, הוא חייב קודם כל לרצות בכך ולהאמין שבאמת יכול לצאת. כי כאשר אין לאדם רצון ואמונה לצאת מהשעבוד ומבעיותיו, הוא אף פעם לא יצא.

בכל דור ודור יוצאים ממצרים, ובבואי שהמצרים של דורנו שונה לגמרי מהמצרים של אבותינו, וכך מסביר השפת אמת לפסח [תרל"א]:

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" (פסחים קט"ז, ב), ואח"כ אמר ואותנו הוציא. ונראה כי ע"י אמונה שיש יציאת מצרים לכל דור נגלה זה.

ומהר"ל כתב כי בכלל ה' כל אחד ביציאת מצרים רק חייב לראות כאילו יצא בפרט ע"ש. רק כאשר מאמין האדם שיכול לצאת ממצרים באופן פרטי רק אז הוא זוכה לצאת מהמיצר."

לראות את עצמו יוצא

בכדי שאדם יצא לחרות, הוא חייב לראות את עצמו יוצא. כאשר אדם נמצא בתוך מיצר, במקום של מחסור וקושי, הוא יכול להישאר שם עד שיתחיל לחשוב שרוצה לצאת מהמיצר ויראה את עצמו ממש כבר יוצא - אז יתחיל לקרות יציאה אמיתית. וממשיך השפת אמת לבאר:

רק ע"י אמונה באין לזה. ואחר שרואה עצמו כאלו יצא. ויודע ומאמין כי גם ההארה שיש לו לא היה לולי יצ"מ ע"י נגלה לו שרואה איך יוצא באמת."

הסיפור גורם לבידור

הדרך לצאת ממקום קשה היא על ידי הבידור והסיפור. אדם שנמצא בתוך מצוקה, בדרך כלל אינו מודע לכך ולא יודע כלל שנמצא שם. ואם כן יודע ומרגיש מצוקה, עדיין זה מוסתר וצריך לספר ולברר בצורה מפורשת בכדי שיוכל לצאת ממצוקתו, וכך מסביר השפת אמת:

"והוא הסיפור לשון בידור וגילוי מפורשת כי בכל דור יש יציאת מצרים לפני ענין הדור וכ"ז ה' בשעת

יציאת מצרים. וכפי אמונת האדם כאילו יצא נתגלה בחי' זו ומרגיש מיצ"מ של עתה ויכול לצאת כל אחד ממיצר שלו."

אי אפשר לצאת מקושי וממצב מסוים אם לא רוצים לצאת, אולם אלו שרוצים לצאת וגם עושים פעולה של דמיון מודרך כמו שכתוב 'חייב אדם לראות את עצמו כאילו יצא', ומסביר השפת אמת 'אמונת האדם כאילו יצא' - שממש מאמין ומרגיש כאילו יצא - זה גורם לו באמת לצאת ולפתחת השערים.

מוציאם בהווה

לכל אחד יש מצבים של מיצר, מצבים לא נעימים ולא טובים. בדרך כלל אין האדם נשאר במצב של הקושי והמיצרים אלא יוצא מכך, והכל מגיע מאותו כוח שהקב"ה הוציא את ישראל ממצרים הכללי. כך גם מוציא כל נפש ממצרים הפרטי, כפי שמבאר ב'אור המאיר' (דרוש לפסח):

"כתוב (במדבר כג, כג) אל מוציאם ממצרים, ולכאורה מהראוי לכתוב מוציאם ממצרים, כיון שמגיע על העבר... כמו כן גם עתה עד ביאת הגואל עודנה לא נפסק הענין, ועוד מוציאם לכל אחד ואחד מישראל... מוציא אותו מבחינת מיצר שלו, בכל יום ויום ובכל שעה ורגע אפילו בכל השנה כולה, ובפרט עתה בהגיע חודש האביב זמן יציאתם, חודר למציאות הראשון יציאת מצרים הכללי."

התחדשות בחינוך כדרך חיים

ההתחדשות הינה אחד מיסודות החינוך. כמחנכים, עלינו לדעת כיצד להתחדש כל הזמן מחדש, וכיצד להנחיל זאת לתלמידיו. הבריאה של הקב"ה במולד הלבנה כל חודש מחדש מגלה לנו כיצד לשיש ולשמוח בכל התחדשות ולשים לב להתחדשויות הקטנות והגדולות בחיינו ובחיי תלמידיו.

המחנך בגישת האירה אינו רק מלמד את תלמידיו להתחדש, אלא חי בעצמו את ההתחדשות. בכל יום הוא מחפש דרכים חדשות להאיר, לגלות, ולהתפעל מהפוטנציאל הנמצא בתלמידיו.

כאשר אנו מחנכים לאור ההתחדשות, אנו מעניקים לילדינו את המתנה הגדולה ביותר - הידיעה שאף פעם לא מאוחר מדי להתחיל מחדש, שכל יום הוא הזדמנות חדשה, ושהאור תמיד נמצא שם, ממתין להתגלות ולהאיר.

כשם שהקב"ה מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית, כך גם אנחנו, המחנכים, מחדשים בכל יום את מעשה הבריאה החינוכי - מגלים, מאירים ומתפעלים מהאור המתחדש תמיד בנשמת תלמידיו.

"החודש הזה לכם ראש חדשים" - ההתחדשות הזו היא שלכם, של כל אחד ואחד מתלמידיו, להאיר, להתחדש ולהאמין בכוח החיים המתחדש בכל רגע ורגע.